

Motie Resolutie eerlijke financiële verhoudingen

De ledenvergadering van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten, bijeen op 25 september 2020,

Constaterende

- Dat de gemeentelijke netwerken P10, M50, G40 en G4 een gezamenlijke resolutie hebben opgesteld met de titel "*Eerlijke financiële verhoudingen!*"
- Dat in deze resolutie een oproep wordt gedaan aan het huidige en het komende kabinet om de financiële verhoudingen substantieel, structureel en duurzaam te verbeteren.

Van mening dat

- De resolutie een goede basis is voor lopende gesprekken met het kabinet en de voorbereiding op de kabinetsformatie.

Spreekt uit

- De resolutie "*Eerlijke financiële verhoudingen!*" en de eisen aan het huidige en komende kabinet te onderschrijven.

Verzoekt het VNG-bestuur

- De inhoud van de resolutie over te brengen aan de fondsbeheerders en te betrekken bij de voorbereiding op de kabinetsformatie.

Gemeente Breda,

Gemeente Opsterland

Gemeente Zeist,

Eerlijke financiële verhoudingen!

Oproep aan het huidige en komende kabinet

van de gemeentelijke netwerken

P10, M50, G40 en G4

25 september 2020

Het gaat niet goed met de gemeentefinanciën. Kent u die uitdrukking? Je hoort hem vaak en steeds vaker. Het opstellen van een gemeentebegroting is al jarenlang het verdelen van schaarste, ook toen het de afgelopen jaren Nederland economisch voor de wind ging. De opschalingskorting en de toenemende uitgaven voor het sociaal domein zorgen ervoor dat gemeenten elk jaar weer moeten puzzelen hoe de gemeentebegrotingen meerjarig sluitend zijn te krijgen. Gemeenten krijgen dat elk jaar weer met pijn en moeite voor elkaar, maar niet zonder zware bezuinigingen die burgers raken. Soms merk je dat meteen omdat een bibliotheek of buurthuis bij jou in de buurt sluit. Soms merk je het pas als later, zoals nu bij de GGD's. Ondertussen bereiden we ons als gemeenten voor op de transitie die op ons afkomt. Dat doen we, omdat we weten hoe belangrijk dat is. Voor deze en toekomstige generaties inwoners van onze gemeenten. Zelfs als we getest worden door de financiële impact van corona.

Is er dan wel iets aan de hand? Gemeenten gaan immers niet failliet en onze verantwoordelijkheid voor het welzijn van onze inwoners leidt ertoe dat al jarenlang vrijwel geen gemeente aanspraak maakt op art. 12 financiële verhoudingswet. Het is wrang te moeten constateren dat zuinigheid en behoedzaamheid van gemeenten voor het Rijk argumenten lijken om klachten over geldgebrek terzijde te schuiven.

Gelukkig heeft het Rijk zich ingespannen om de gevolgen van corona zoveel mogelijk te dempen, ook voor gemeenten. De extra uitgaven en verminderde inkomsten van gemeenten tot nu toe zijn door het Rijk gecompenseerd en er zijn goede afspraken gemaakt voor het vervolg. Dat is goed nieuws en geeft hoop voor de toekomst. Beide kunnen we goed gebruiken, want de structurele problemen zijn niet opgelost.

Het Rijk rekent zichzelf rijk en gemeenten arm. Lopen de tekorten in het sociaal domein op? Dan moeten gemeenten het maar 'slimmer organiseren'! De bezuiniging waarmee de decentralisaties gepaard gingen worden gemakshalve vergeten en de groei van zorgvraag wordt niet gecompenseerd. En toen gemeenten in het eerste jaar van de decentralisaties geld óver hielden werd dat niet gezien als verstandig en behoedzaam begroten, maar kregen gemeenten direct terug dat er kennelijk geen problemen waren. Het kabinet moet zich toch ook herinneren dat inzetten op preventie één van de kerndoelen was van de decentralisaties. Nu gemeenten die opdracht ook enthousiast uitvoeren, wordt gezegd dat daar allemaal geen geld voor is.

Over de opschalingskorting. Het is onbestaanbaar en onaanvaardbaar dat de teller voor deze korting begon te lopen op hetzelfde moment dat er een massieve hoeveelheid taken in het sociaal domein naar gemeenten ging. Naast een bezuiniging op de nieuwe taken in het sociaal domein kregen gemeenten ook nog de opschalingskorting om de oren. De onderbouwing voor de korting – het opschalen naar gemeenten met tenminste 100.000 inwoners – was toen al lang dood en begraven, maar de korting bleef staan. Er zijn geen inhoudelijke argumenten meer, zegt ook het Centraal Planbureau dat zelfs weigert de korting over te nemen in hun doorrekeningen. Er was een coronacrisis voor nodig om het Rijk in beweging te krijgen. Het Rijk heeft voor de jaren 2020 en 2021 de *oploop* van de korting weggestreept. Dat geeft lucht, maar de donderwolk voor de jaren daarna zien wij nog steeds aan de horizon.

En dan de lange, lange lijst van dossiers waar het niet zo lekker liep de afgelopen jaren. De structurele tekorten in de jeugdzorg, de nieuwe inburgeringswet, het abonnementstarief voor de Wmo, de stijgende uitgaven voor schuldhulpverlening, de kosten voor de nieuwe Omgevingswet, de uitvoeringskosten voor het Klimaatakkoord, de uitvoering van de Participatiewet, etcetera. Een lange lijst van dossiers waarbij voor gemeenten al lang niet meer de vraag is óf, maar hoevéél hoofdpijn het gaat opleveren.

In plaats van actuele en reële financiële problemen van gemeenten aan te pakken, kiest het Rijk de vlucht vooruit: een groter lokaal belastinggebied zou gemeenten moeten helpen meer eigen middelen te genereren en een gelijkwaardiger positie t.o.v. het Rijk te krijgen. In theorie klopt het allemaal, maar gelet op de praktijk van de afgelopen jaren is enig wantrouwen hier op zijn plaats. Komt die ruimte er echt, of krijgen we toch weer een soort macronorm? Wordt het gemeentefonds straks niet 'per ongeluk' te veel gekort? En worden die hogere lokale belastingopbrengst straks het antwoord op alle tekorten van gemeenten?

Ondertussen zorgt de komende herverdeling van het gemeentefonds ook voor hoofdbrekens. Gemeenten worden hier met een duivels dilemma opgezadeld. De verdeling van de middelen in het sociaal domein sluiten vanaf de start van decentralisaties niet aan bij de werkelijkheid. Maar omdat het gaat om het verdelen van schaarste staat de herverdeling nu onnodig onder druk. Gemeenten kunnen zich niet aan hun eigen haren uit het moeras trekken. De fondsbeheerders hebben hun taak om gemeenten structureel financieel vaste grond onder de voeten te geven verwaarloosd. Een herverdeling alleen gaat de problemen niet oplossen. Er moet ook meer geld in het gemeentefonds.

De oorzaak is simpel aan te wijzen: de financiële verhoudingen zijn uit het lood. Het Rijk bepaalt de inhoudelijke en financiële kaders. Als gemeenten dan nog iets te klagen hebben, wordt alles uit de kast getrokken om het glad te strijken. Overleg, onderzoek, aanvullend onderzoek, extra aanvullend onderzoek en heel af en toe tijdelijk extra middelen. Een gebrek aan *countervailing powers* in het systeem van financiële verhoudingen zorgt ervoor dat de balans altijd dezelfde kant uitslaat: het belang van een sluitende Rijksbegroting staat voorop. De dubbelrol van Financiën als schatkistbewaarder én fondsbeheerder is in dit verband gewoon problematisch te noemen. Het Rijk dwingt met deze manier van werken gemeenten in de klagende en vragende rol. En dat bevalt ons helemaal niet.

Dat moet dus anders. De komende jaren moet er worden gewerkt aan herstel van de financiële verhoudingen tussen Rijk en gemeenten. Eerlijke verhoudingen zijn de basis voor goed bestuur van Nederland. Dit kabinet moet al stappen gaan zetten. Het is onverantwoord om een nieuw kabinet en hun samenwerking met gemeenten met deze erfenis te belasten.

Maar ook nú is er actie nodig. Er komen economisch zware tijden aan. Kwetsbare groepen komen nog meer onder druk, (culturele) instellingen, bedrijven en onze inwoners zullen bij ons aankloppen voor hulp en financiële ondersteuning.

Onze eisen aan dit kabinet zijn de volgende:

1. Erken dat er geen argumenten zijn voor de opschalingskorting en begin nog deze kabinetsperiode met de afbouw ervan.
2. Zoals afgesproken maken we nog dit jaar afspraken over structureel extra middelen voor de Jeugdzorg en Wmo-abonnementstarief, op basis van de te verschijnen onderzoeksrapporten.
3. Zorg dat er een voorstel komt voor het instellen van een onafhankelijk instituut voor financiële verhoudingen¹, zodat een nieuw kabinet daarover snel kan besluiten.
4. Erken dat een herverdeling de structurele financiële problemen niet oplost en dat de omvang van het gemeentefonds structureel groter moet worden.
5. In 2020 krijgen gemeenten niet alleen reële compensatie voor de extra kosten als gevolg van corona, maar maken we ook financiële afspraken over de langetermijneffecten en gezamenlijke investeringen.

Ook het volgende kabinet zal hard aan de slag moeten met het herstellen van de financiële verhoudingen om het vertrouwen tussen Rijk en gemeenten weer op peil te krijgen. Dat begint al bij het regeerakkoord. Gemeenten zijn geen partij bij het opstellen van het regeerakkoord, maar de afspraken daarin kunnen gemeenten hard raken en de interbestuurlijke verhoudingen onnodig verder onder druk zetten.

Van een nieuw kabinet verwachten we het volgende:

1. Leg voor onderwerpen waar gemeenten nodig zijn voor de uitvoering in het regeerakkoord wel maatschappelijke doelen vast, maar laat ruimte voor de uitwerking en onderzoek naar de benodigde middelen samen met gemeenten.
2. Zorg binnen een half jaar na aantreden voor een onafhankelijk instituut voor financiële verhoudingen, zodat dit instituut al kan adviseren over de uitvoering van het regeerakkoord.
3. Draai de opschalingskorting terug.
4. Zorg voor een adequaat antwoord op de uitkomsten van de lopende art. 2 onderzoeken m.b.t. Klimaatakkoord en Omgevingswet.
5. Neem de gemaakte afspraken over Jeugdzorg en WMO-abonnementstarief onverkort over en zorg voor adequate financiering voor de uitvoering van de Participatiewet.
6. Een eerlijke en voorspelbare normeringssystematiek op basis van een brede koppeling aan de Rijksuitgaven.

¹ In overeenstemming met de gezamenlijke oproep van VNG, G4, G32, IPO en Rfv van 4 juli 2012

7. Onderzoek of de financiële verhoudingen verder verbeterd kunnen worden, zoals b.v. de rol van fondsbeheerder en schatkistbewaarder strikter te scheiden of een sterkere positie van BZK door een Wet op de interbestuurlijke verhoudingen.
8. Streef naar verruiming van het lokaal belastinggebied, maar zorg dat de financiële verhoudingen eerst op orde zijn voordat dit wordt doorgevoerd.

Namens de P10, netwerk van plattelandsgemeenten,

Ellen van Selm, burgemeester van Opsterland, voorzitter

Namens de M50, netwerk van middelgrote gemeenten,

Koos Janssen, burgemeester Zeist, voorzitter

Namens het G40 stedennetwerk,

Paul Depla, burgemeester Breda, voorzitter

Namens de G4,

Jan van Zanen, burgemeester Den Haag, voorzitter